

TOPLANTI TANITIMI :

*C.Ü. İlahiyat
Fakültesi Dergisi
XII/1 - 2008, 495-500*

İlahiyat Fakülteleri Tefsir Anabilim Dalı V. Koordinasyon Toplantısı

İsmail ÇALIŞKAN*
Yusuf ALEMDAR**

İlahiyat Fakülteleri Tefsir Anabilim Dalı V. Koordinasyon Toplantısı, 30 Mayıs–01 Haziran 2008 tarihlerinde Marmara Ü. İlahiyat Fakültesi'nin ev sahipliğinde ve 130 kadar kişinin katılımıyla İstanbul'da gerçekleşmiştir.

Açılış, Cuma günü öğleden önce yapıldı. Düzenleme komitesi başkanı Prof. Dr. Sadrettin Gümüş, kısaca şu hususlara değindi: Bu toplantıların amacı, İslam'ın temel kaynağı ve din eğitiminin ana referansı olma özelliğine sahip Kur'an-ı Kerim'in en iyi şekilde öğretilmesini ve okutulmasını sağlamak, onun yorum ve açıklaması olan Tefsir eğitim ve öğretiminin ilahiyat fakültelerinde daha iyi ve verimli nasıl yapılabileceğini tartışmaktır. Müslümanlar saadet asrından beri ilim müesseseleri kurmuşlar, buralarda yetişen ilim adamları tefsirler yazmışlar, Kur'an'ı anlamak ve tefsir etmek için de çeşitli metotlar geliştirmişlerdir. Türkler de müslüman olduktan sonra Kur'an'a hizmet etmişler, tefsir alanında büyük müfessirler yetiştirmişlerdir. Cumhuriyet döneminde ise tercümeler yanında Türkçe tefsir ve mealler telif edilmiştir. Bu toplantıların amaçlarından biri de çağımızda bizim dışımızdaki kültür ve ilim çevrelerinde anlama ve yorum alanında kaydedilen ilerlemeleri görüşmek ve yararlanma yollarını aramaktır. Elbette kutsal metinleri okumada onlarla bizim aramızda farklılıklar olacaktır.

---

* Doç. Dr., Cumhuriyet Ü. Tefsir ABD Öğretim Üyesi, Sivas
(icalis@cumhuriyet.edu.tr).

** Dr., Cumhuriyet Ü. Tefsir ABD Öğretim Görevlisi, Sivas
(alemdar@cumhuriyet.edu.tr).

Prof. Dr. Fahrettin Atar, Prof. Dr. Raşit Küçük, Prof. Dr. Celal Kırcı ve Üsküdar Belediye Başkanı Mehmet Çakır'ın ardından son protokol konuşmasını Marmara Ü. Rektörü Prof. Dr. Necla Pür yaptı. Sade bir vatandaş, inançlı bir kişi ve okumuş-yazmış aydın bir birey olarak bizlere hitap ettiğini belirten rektör, özetle şunları söyledi: Üniversitelerin işi bilim üretmek ve bunları toplumla paylaşmaktır. İslâm'ı korumak ve yüceltmek adına ilâhiyatçılara büyük görevler düşmektedir. Herkes kendi alanında konuşmalı. Kur'an-ı Kerim konusunda çalışanlar fikir birliği içinde olmalıdır. Televizyonlardaki dini programlarda tefsire dair konularda daha fazla ayrılık var. Sizlerin verdiği mesajların, son derece açık ve net olması lâzımdır. Bu, sizlerin temel görevi, misyonu ve belki de ibadetidir. Tefsir hocaları, toplumsal dönüşüm projelerine, -sadece medyayı kullanarak değil- kristal köşklerinden çıkıp bizzat halkın içine giderek ve alan çalışmaları yaparak katılmalıdırlar.

Aynı gün öğleden sonra *Tefsir'in Geçmişi ve Geleceği* konulu bir panel vardı. Prof. Dr. Suat Yıldırım'ın yönettiği bu oturumda ilk olarak emekli öğretim üyesi Prof. Dr. Süleyman Ateş söz aldı. "*Tefsirde Yenilik Hareketi*" adlı tebliğinde Ateş; 19. yy.'da Mısır'da başlayan tefsirde yenilikçi akımlara değinerek, Türkiye ve diğer İslâm ülkelerindeki çalışmaların tarihsel seyri hakkında özet bilgiler verdi. Buna göre, yenilikçiler, kültürel donukluğu değiştirmeye çalışıyorlardı. İlk prensiplere dönmeyi istediklerinden gericilikle suçlandılar. Batı'dan da etkilendiler ama İslâm dünyasında önemli hareketlenmelere yol açtılar. Modernist ekole mensup bu kişiler, şu konuları tartışmaya açtılar: Kur'an yaratılmamıştır, sahih hadislerin sayısı çok azdır, Kur'an yasadır, Peygamberin sözleri ise yönetmeliklerdir, yönetmelikler de yasalara aykırı olamaz, böyle bir şey varsa onlar hadis olamaz, mütevâtir hadisler ancak hadis sayılır ve onlar Kur'an'ın tefsiri mahiyetindedir, Kur'an'ın kesin emri ve sahih sünnetle yasaklanmayan her şey mubahtır. Osmanlı bilgin ve yazarları da bu konuları çok tartıştılar ve belli ölçüde bir alt yapı oluşturdular.

Prof. Dr. Ahmet Coşkun, kendine has üslûbuyla, Kur'an'a dayanarak daha güzel bir hayatın geliştirilebileceğini örneklerle anlattı. Bu bağlamda âyetlerin *mâ-sika lehleri* ile ele alınmasının önemine işaret etti. Son konuşmacı Prof. Dr. Hasan Elik idi. Elik'e göre, tefsirde çok tekrar vardır; bu kadar tekrara düşen akıl, sağlıklı bir akıl değildir. Kur'an -nüzül döneminde- bir anlaşılma kitabı mı, yoksa bir iman ve ibadet kitabı mıydı? O başlangıçta bir iman ve ibadet kitabı iken, sonradan bir medrese ve ilim konusu olmuştur. Hâlbuki Kur'an bir iman, ibadet ve ahlâk kitabıdır; bir kanun ve bilim kitabı değildir. Bugün sanki biz ortaçağda kilise erbabının Kutsal Kitab (İncil)'a yüklediği işlevi Kur'an'a yüklüyoruz.

Biz bu kitapla kağıt arabası bile yürütemeyiz. Ayetlerin mevzusunu bilmemiz lazımdır. Mesela; “*Onları siz öldürmediniz, fakat Allah öldürdü*” ayetinin metnini/lafız anlamını anlarız ama Bedir Harbi’ni bilmeden asıl manasını anlayamayız.

Tahmin edilebileceği gibi bu konuşmaların ardından soru-cevap faslı biraz tartışmalı geçti.

İkinci gün, iki ayrı çalışma grubu halinde Kur’an ve Tefsir öğretimi ele alındı. A Grubu çalıştayında *İlâhiyat Fakültelerinde Tefsir Derslerinin Yeri ve Müfredat Programı* ana başlığı altında çeşitli konular detaylı biçimde masaya yatırıldı. Çalışmaya, Prof. Dr. Celal Kırca’nın geleceğe yönelik perspektifler ve öğrencilerin ona göre yetiştirilmesine ilişkin değerlendirme ve önerileri ile başlandı. Kırca, İlahiyattan mezun olan öğrencinin bazı eksiklikleri ve toplumdaki yeni gelişmeler karşısında yetersiz kaldığı, ayrıca Diyanet İşleri Başkanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı’nın bazı ölçütler aradığını belirterek bundan sonra öğrencilerin tefsirde yeterli donanıma sahip şekilde yetiştirilmesi gerektiğini söyledi. Bunun için de lisans, yüksek lisans ve doktora seviyesinde göz önüne alınacak *yeterlilik kriterlerinin* geliştirilmesi, bu işi yürütecek bir komisyonun kurulması ve önümüzdeki yıl yapılacak toplantıya kadar çalışmalar yapması teklifinde bulundu. Yine öğrencinin bir sınıfı geçebilmesi için esas alınacak ön şartlı dersler, ortak müfredat, yeni bölümlerin açılıp açılmaması konusunu ve AB’ye akredite sorununu tartışmaya açtı. Çalışmanın büyük kısmı Kırca’nın sunumunda dile getirdiği öneri ve düşünceler etrafında gelişti. Katılımcıların gündeme getirdiği meseleler şunlardı: İlahiyat fakültelerinde sadece ilahiyatçı yetiştirilmesi, genel ve özel koşulların belirlenmesi, Kur’an mealinin bir kez mutlaka bitirilmesi, ulûmu’l-Kur’an olmayacak şekilde bir tefsir usûlü kitabının yazılması ve basite indirgenmesi, tefsir usûlünden kültürün ayıklanması, hâlen okutulan usûlün tefsir usûlü olmadığı dolayısıyla *Tefsir Tarihi* ve *Kur’an’ı Anlama Metodolojisi* olmak üzere iki dersin konulması, kısa tefsir özelliğindeki meal öğretimi, müfredatın netleştirilmesi, okutulacak derslerin genel adının Kur’an ve Tefsiri ismi altında toplanması, anlama ve yorumlama sistemiyle çalışılması, Kur’an-Tefsir derslerinin diğer disiplinlerle uyumlu hâle getirilmesi. Bu çerçevede oldukça güzel görüşler ortaya çıktı. Gün boyu devam eden tartışma ve görüşmeler sonunda birtakım kararlar alındı.

A Grubunun son iki oturumunda hazırlık sınıfının açılıp açılmaması, açılması durumunda da programın nasıl şekillenebileceği, Kur’an ve Tefsir derslerinin dağılımının nasıl olabileceği görüşüldü. Genel olarak hazırlık sınıfının kaldırılmasının

büyük bir eksiklik doğurduğu, İlahiyat eğitiminin mutlaka hazırlık sınıfına ihtiyaç duyduğu dile getirildi.

B Grubunda ise, *İlahiyat Fakültelerinde Kur'an ve Tefsir Öğretiminin Problemleri ve Çözüm Önerileri* tartışıldı. Doç. Dr. Sıtkı Gülle, Kur'an eğitim-öğretiminin sorunları ve çözüm önerilerini dile getirdiği bir tebliğ sundu. *Tefsir Derslerinde Teknik Cihazlardan Yararlanma* konusunun ele alındığı sonraki oturumda da Dr. Muhammet Abay bir sunum yaptı. *Lisansüstü Programlarında Okutulması Gereken Dersler ve Okuma Yönteminin* ele alındığı öğlenden sonraki oturumda ise, Prof. Dr. M. Said Şimşek bir tebliğ sundu ve şu görüşlere yer verdi: Yahudilik ve Hıristiyanlık da lisansüstü dersler arasında, tefsir dersleri içerisinde de bir Kitâb-ı Mukaddes dersinin yer alması gerekir. Özellikle yüksek lisans ders döneminde bir Araştırma Teknikleri dersi (ortak referans göstermeye yönelik), ayrıca çağdaş-güncel konuları ihtiva eden bir ders de konulmalıdır. Aktif Öğretim Metodu'nun devreye sokulup uygulanması kaçınılmazdır. Yüksek lisans ve doktora programlarında okutulması gereken dersler ve yöntemler tartışılıp ortak karar alınması elzemdir.

B Grubu'nun son oturumunda Prof. Dr. Ömer Dumlu, *Tefsir ABD Bünyesinde Yapılmakta Olan Yüksek Lisans ve Doktora Tezleri Nasıl Olmalıdır?* başlıklı bir tebliğ sundu. Dumlu sunumuna; *"İlahiyat Fakültesi'ni bitirenlere ne demeli?"* noktasına parmak basarak başladı ve bunun için de *"Öğrencinin branş seçimi kriterleri ne olmalıdır?"* sorusu üzerinde durulmasını istedi. Ona göre; savunma psikolojisinden kurtulmak, aynı konuları tekrar etmekten sakınmak ve aceleci davranmamak lâzım gelir. Kesinlikle Kur'an uzmanı olunmalı, bilimsel hırsızlık asla affedilmemelidir. Tefsir alanının kendi içinde uzmanlaşmaya gitmesi şarttır.

Bu grupta son olarak müzakerelere geçildi. İleri sürülen ve tartışılan öneriler şunlardı: Karşılaştırmalı Tefsir Metinleri, Yazma Tefsirlerin Okunması, Kur'an Belâğatı, Kur'an'ı Anlamada Yöntem, Yorumlama Tekniği, Konulu Tefsir, Kur'an Semantiği, Disiplinler-arası diyalog derslerinin konulmasının araştırılması, çalışmalarda süre bütünlüğü metodunun uygulanması, tefsir adına bağımsız bir program açılması, sınav yerine konu verip öğrencinin seminer hazırlamasının sağlanması, dünyadaki tefsir çalışmalarının izlenmesi, hocaya göre değil öğrenciye göre ders seçiminin yapılması yoluna gidilmesi, takrir usûlünün terk edilmesi, üç çeşit dersin aşılması, öğrencinin çalışacağı tezin konusuna uygun dersler alması, dönemlerin ve ekollerin üzerinde daha fazla durulması, İlahiyat bilim dallarının hepsinde lisansüstü eğitim

yapanlar için dönemlerin üçe çıkarılarak bir dönemin Kur'an'a ayrılması.

Tefsir Anabilim dalı V. Koordinasyon Toplantısı'nın üçüncü ve son gününde önce A Grubu çalışmaları sonunda hazırlanan rapor değerlendirildi. Son değişiklikler doğrultusunda ittifakla kabul edilen raporda şu maddeler yer aldı:

1. İlahiyat fakültelerinin müfredat programlarının, DİB ve MEB'nin talepleri dikkate alınarak yeniden gözden geçirilmesi,

2. İmkân nispetinde müfredat birliğinin oluşturulması yönünde İlahiyat fakülteleri arasında işbirliği ve eşgüdümün sağlanması,

3. İlahiyat fakültelerinin müfredatı gözden geçirilirken AB ve Bologna süreçlerinin de dikkate alınması,

4. Lisans, yüksek lisans ve doktora seviyesinde '*Tefsir Dersleri Genel Yeterlilik Kriterleri*'ni belirlemek üzere bir komisyonun kurulması,

5. Tefsir Dersleri Genel Yeterlilik Kriterlerini belirleyecek komisyona şu isimlerin seçilmesi: Prof. Dr. Celal Kırca (Erciyes Ü.), Prof. Dr. İdris Şengül (Ankara Ü.), Prof. Dr. Mehmet Okuyan (Ondokuz M. Ü.), Doç. Dr. İsmail Çalışkan (Cumhuriyet Ü.), Doç. Dr. Murat Sülün (Marmara Ü.), Doç. Dr. Bilal Gökçir (Süleyman D. Ü.), Doç. Dr. Nihat Temel (Marmara Ü.),

6. Komisyonun hazırlayacağı raporun Tefsir Anabilim Dalı VI. Koordinasyon toplantısına sunularak müzakere edilmesi,

7. Hazırlık sınıfı açılmasının Tefsir ABD derslerinin etkinliği ve başarısı için bir zorunluluk olduğu,

8. Hazırlık sınıfı I. yarıyılıda yoğun biçimde verilecek olan Arapça öğreniminin akabinde, II. yarıyılıda ağırlıklı olarak Temel İslâm Bilimleri derslerinin ana kavramlarını içeren meslekî metinlerin okutulması ve imkânlar ölçüsünde bu derslerin alan hocaları tarafından verilmesinin sağlanması,

9. Hazırlık sınıfında Kur'an-ı Kerîm derslerinin konulması,

10. Hazırlık sınıfı uygulamasının etkinliğini sağlamak, başarısını artırmak ve öğrenciyi teşvik etmek üzere lisans dönemi Temel İslâm Bilimleri derslerinden bir kısmının fakültelerin imkânları ölçüsünde ve belli oranlarda Arapça olarak verilmesinin sağlanması,

11. Yüksek lisans, doktora, araştırma görevlisi ve doçentlik sınavları için, Batı dillerinin yanı sıra Arapça'nın da baraj olarak kabul edilmesi hususunda gerekli çalışmaların yapılması ve bu konuda girişimlerde bulunulması,

12. Fakültelerin imkânları ölçüsünde öğretim elemanlarının öğrenciler için özel Kur'an, Tefsir ve Kur'an Metni Tahlili dersleri düzenlemesine teşvik edilmesi ve

13. Lisans bitirme tezlerinin Tefsir alanında yapılması için öğrencilerin özendirilmesi kararları alınmıştır.

Genel Değerlendirme bölümünde Prof. Dr. Ömer Dumlu, Prof. Dr. Muhsin Demirci, Prof. Dr. Ali Eroğlu ve Prof. Dr. Celal Kırca; hem toplantının bir değerlendirmesini yaptı hem de yeni bakışaçılarının geliştirilmesi ve Kur'an-Tefsir derslerinin daha verimli yapılabilmesi için açıklamalarda bulundu. Son olarak önümüzdeki yıllardaki toplantıların sırasıyla; Erzurum, Konya ve İstanbul (İstanbul Ü. İlahiyat F.)'da yapılması kararlaştırıldı. Gelecek senenin konusunun saptanması ise, ev sahiplerine bırakıldı.